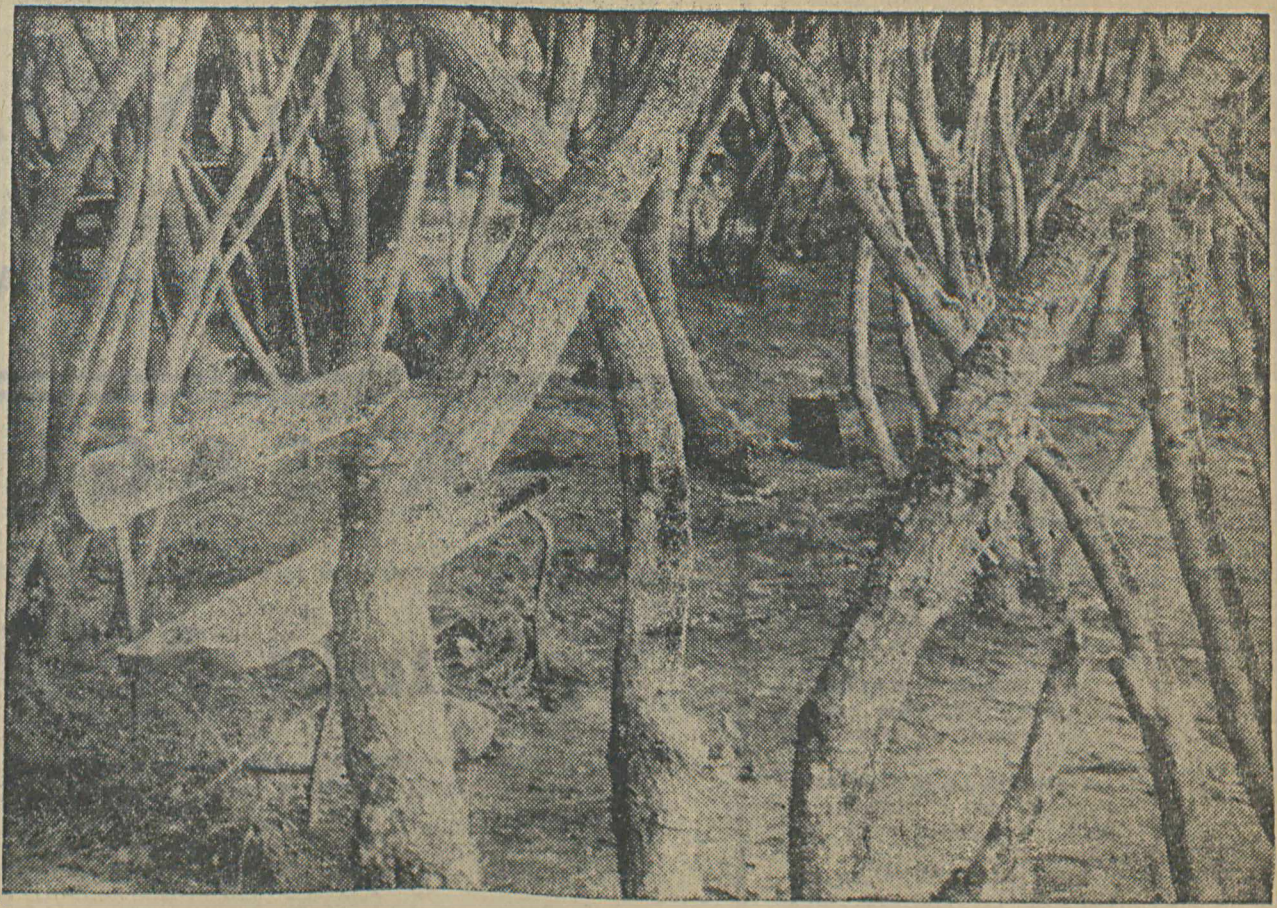

● MUSTAFA İNAN, İTHAL MALI BİLİME KARŞIYDI. İİTHAL MALI BİLİME KARŞI DA SAĞLAM BİR GELENEĞE DAYANAN BİLİMDEN YANAYDI. BU GÖRÜŞÜNÜ SÖZDE BIRAKMADI, MEKANİKTE BU GELENEĞİ KURMAK İÇİN ÇALIŞTI. BEN DE ÖĞRETİM ÇEVRESİNİN BİR KİŞİSİ OLARAK BİYOGRAFİK BİR ROMAN KALEME ALIRKEN MUSTAFA HOCANIN KİŞİLİĞİNİ VE DÜŞÜNCESİNİ TANITMAGA ÇALIŞTIM.

PARKTA SONBAHAR

Talay Divitçioğlu

“BİR BİLİM ADAMININ ROMANI,, ADLI KİTABI ÜSTÜNE OĞUZ ATAY İLE KONUŞMA

— Prof. Mustafa İnan'ın yaşamını konu edinen kitabınızı romanlaştırılmış bir biyografi mi, biyografiden yola çıkmış bir roman mı saymamız daha doğru olur? Başka bir söyleyişle, kitabınızın didaktik yanı mı estetik yanını ağır basmaktadır?

— Başlangıçta, yani Mustafa İnan'la ilgili biyografik bir roman yazmayı ilk düşündüğüm sıralarda böyle bir ayırım yapmamıştım kafamda. Çalışmalarım ilerledikçe, konuyu daha çok belgelere dayandırma gereğini duydum ve bu yüzden daha çok kişiyle görüşmeyi ve ilişki kurmayı denedim, Mustafa Hoca ile ilgili daha çok belge bulmaya çalıştım. Sonuç olarak «didaktik» olmasa da «belgesel» yani bir önem kazandı romanın. Ne var ki bu belgelerin bir araya getirilmesinde kuru bir övgüden kaçındım, çünkü bu, benim yapabileceğim bir iş değildi; belgelerin ve insanların gerçek bir dünyada yaşamasına çalıştım. Belki de «estetik» yan bu sırada ortaya çıktı; yansıtmayı çalıştığım çevrelerin gerçek görüntüsünü vermeye çalışırken doğal olarak bir roman dünyasının ortamı biçimlendi herhalde. Ayrıca ben de bir mühendis olarak, öğretim çevresinin bir kişisi olarak (yıllar önce de bir öğrenci olarak) bu dünyayı yaşadığım için, «didaktik» olmasa da bir gözlemci ve belki de bir yorumcu olarak birçok soruna değindim; fakat bu gözlemler de sanıyorum gene belgelere dayanıyor. Bilim dünyası da gerçek bir dünya olduğu için onun okuyucuya iletilmesi bir yönüyle «estetik» bir eylemdir. Mustafa İnan'ın bu dünyaya bakışı da —kendisi yaman bir hoca olduğu için— bir yönüyle didaktik bir yaklaşımdır. Ben bu yaklaşımı da iletmeye çalıştım tabii. Kitap Mustafa Hocayı belgelere dayanarak anlattığı için de bu bakımdan «didaktik» bir özellik taşıyor.

— Kitabınız, anlatım bakımından daha önceki iki romanınızdan uzak. Bu daha yalın, daha basit anlatışı sanatınızda değişmeye mi, konunun böyle gerektirmiş olmasına mı bağlayalım?

— Roman, genel bir deyişle, bir hayal ürünüdür. Bu romanın, salt bir hayal ürünü olmaması, onu gerçekliğinden uzaklaştırır mı diye düşünüyorum. Gerçek

bir dünyanın araştırılması sırasında belgelere dayanan bir çalışmayı sadece öteki romanlarımdaki anlatım çerçevesi içinde vermek konuyla uyumlu görünmedi bana. Bunu hesaplı bir biçimde yapmadım, ama kitabı yazarken kendiliğinden anlatım böyle gelişti. Fakat sanıyorum birçok yerde, meselâ Mustafa İnan'ın iç dünyasına, onun bilinç akımına girmeye çalışırken, onun hayatının çeşitli yönlerini birleştirirken, bana özgü bir anlatım denilebilecek, bir biçim ortaya çıkmıştır. Yalnız, böyle yerlerde de bunu belgeselmiş gibi sunmaktan kaçındım, yani hayal ürünü sahneler düzenleyip, bunları gerçekmiş gibi sunmadım. Böyle bir romanda bu çeşit çabaların inandırıcı olacağını sanmıyorum. Ne var ki Mustafa Hocanın yaşantılarını birleştirirken, onun dünyasını da yaşadığımı hissettiğim zaman bunu da daha serbest bir anlatımla vermekten çekinmedim.

— Sizi bu tür bir eser yazmaya yönelten nedenler hangileridir?

— Ben bir inşaat mühendisiyim. Mustafa İnan gibi İstanbul Teknik Üniversitesi İnşaat Fakültesini bitirdim, yıllardır öğretim görevlisi olarak içinde çeşitli sorunların yer aldığı bir ortamda yaşıyorum. Ayrıca, aydın bir kişi sayıldığım için bu ortamın içinde bu sorunları düşünen, çözümler için çaba harcayan bir insan olmak durumundayım. Bir raslantı sonucu, böyle bir biyografik romanın yazılması için Türkiye Bilimsel ve Teknik Araştırma Kurumu'nun Mustafa İnan'ın eşi arkeoloji profesörü Jale İnan'a belgeler toplama işini verdiğini öğrendim. Bazı belgeler toplanmış ve sıra, bunları birleştirerek biyografik bir romanın yazılmasına gelmişti. Ben Mustafa İnan'ın iki yıl da öğrencisi olmuştum. Yetkili kişiler roman da yazmış olduğumu öğrenince bu iş bana vermeyi uygun gördüler. Ben Mustafa Hoca'yı tanıyan ve öğrenciliğim sırasında onun anlatım gücüne hayran olan bir kişiydim aynı zamanda. Üstelik ben de öğrencilere bir şeyler anlatmaya çalışıyordum; bu konuda kendime göre bazı düşüncelerim vardı. Bu vesileyle belki bilim dünyasının sadece a-

dını duymuş olan kişilere bir şeyler söyleyebileceğimi, onlarda bir merak uyandırabileceğimi düşündüm,, hiç olmazsa bazı sorunlar olduğunu öğrenebilirdi.

Bu çalışmada bana çok çekici gelen bir yan da, yeni insanlarla görüşmek, onları belirli bir konu çerçevesinde bile olsa tanımak oldu. Mustafa Hocanın hayatına çeşitli doğrultularda yaklaşmak, daha yaşarken bir efsane olan bir insana ait, mümkün olan her şeyi inceleme, araştırma fırsatını bulmak da bir romancı olarak benim bu konuyla ilgilenmemi sağlamıştır sanıyorum.

— Kitabınızı hazırlarken nasıl bir çalışma yolu izlediniz?

— Önce Jale İnan'ın topladığı belgeleri inceledim. Böyle bir çalışmayı yürütebilmek için daha çok belge gerekiyordu. Jale İnan'ın başvurduğu kişilerin çoğundan cevap alınamamıştı. Ben Mustafa İnan'ın çok çeşitli çevrelerin insanlarından oluşan dostlarıyla, tanıdıklarıyla görüştüm. Onların anlattıkları her şeyi not ettim ya da banda aldım. Bu çalışmalarım özellikle matematik Profesörü Cahit Arf bana çok yardımcı oldu; kendisi aynı zamanda bu romanın yazılması için Türkiye Bilimsel ve Teknik Araştırma Kurumunda Bilim Kurulu üyesi olduğu sırada ilk girişimde bulunan kişiydi. Bu romanın yazılmasını ve «gençlere bilim adamı olmaları konusunda» özendirici bir nitelik taşımasını istiyordum.

Cahit Arf da, yakın arkadaşı Mustafa İnan gibi geniş kültürü olan, «her şeyi bilens» bir bilim adamıydı. (Mustafa İnan gibi, gerçek bilimadamları gibi «tevazu» sahibiydi Cahit Arf da: Bu satırları okusa «her şeyi bilens» sıfatına karşı çıkacaktır sanıyorum.) Benim kitabı bütün boyutlarıyla düşünmemde Cahit Arf'ın payı büyüktür. (Düşüncelerim, Cahit Arf'ı tanıyınca, sadece düşünce olmakla kalmadı, onun kişiliğinde somutlaştı).

Profesör Jale İnan da bana Mustafa Hoca hakkında çok ayrıntılı bilgiler verdi; Mustafa İnan'la ilgili (Devamı 2. sayfada)

Cumhuriyet 8 Ekim 1975

“BİR BİLİM ADAMININ ROMANI,”

(Başararı 5. Sayfada)

gili belge, kitap, eşya ne varsa evinde görmek, incelemek böylece mümkün oldu benim için. Jale İnan, Hocanın kendisine yazdığı mektupları da okudu bana. Mustafa Hocanın sesini banttan dinledim, el yazısıyla ‘zenlediği notları inceledim. Makaleleri, konferansları ve bu notlarıyla Mustafa Hocanın düşüncelerini öğrendim. Belki daha çok şey vardı eksik kalan; fakat Hocadan geriye kalan her şeyi gördüm sanıyorum. Eksik kalan şeyler, onun erken ölümüyle götürdüğü şeylerdi. Nelerin yarım kaldığını da kitapta anlatmaya çalıştım.

— Kahtamerımızın ‘örnek insan’ olarak gültümlü insanına ve bizim bugünkü toplumumuza getirdiği bildiri nedir?

— Bunu ancak kısaca belirtebilirim burada; yoksa bir kitabı bir soruda özetlemek benim gücümü aşar sanıyorum. Mustafa İnan bilim dünyasının bir insanıydı; ‘ithal malı bilim’e karşıydı. İthal malı bilime karşı da sağlam bir geleneğe dayanan bilimden yanaydı. Bu görüşünün de sözde bırakmadı, kendi dalında yani mekanikte bu geleneği kurmak için çalıştı. Bilimse ve Teknik Araştırma Kurumu da bu nedenle Mustafa Hocaya bir ekol kurduğu için 1971 yılı Hizmet Ödülü’ni verdi. Mustafa İnan bildirisini hayatıyla hayatının her yönünde tutarlı bir insan oluşuyla gösterdi. Bildirisini ciddiye aldığı için de, bilimsel

ciddiyetini her alanda korudu; kolay ve yüzeysel çözümlere hiçbir zaman ‘iltifat etmedi’. Bu konuda bir örnek vermek gerekirse şöyle diyebiliriz: Mustafa İnan, ‘Örnek insan’ olarak bir bilim adamının bildirisini öğrenmek isteseydi, yalnız benim bu sözlerimle yetinmez, yazdığım kitabı baştan sona okurdu.

— Beğeni yönünden örneğin Divan şiirine bağlı kalan, Arya - Dharma (Hindu dini) üzerine notlar hazırlayan; kahramanımızın gültümüz toplumuna bakışı çağın isterlerine uygun mudur?

— Mustafa İnan’ın gültündeki topluma, sadece belirli bir zaman kesiti içinde değil, büyük bir geleneğin uzantısı içinde baktığını sanıyorum. Tarih kitapları okumayı seven ve toplumu sağlam bir gelenek anlayışı içinde ele almayı bilimsel ciddiyetine uygun bulan Mustafa Hoca, her alandaki görüşlerine bir bütün olarak bakılırsa, genel bir tutarlılık örneğidir. Her konuyu merak eden Mustafa İnan matematik bir bilim adamıdır her zaman; ama kuru bir bilim adamı örneği değildir. Ve konulara gerçek bir matematik adamının bütünlük anlayışıyla bakar. Divan şiirini de, Arya - Dharma’yı da sadece bu konuların sınırları içinde düşünmez. Divan şiiri konusunda ayrıntılı düşüncelerini bilmiyoruz; ama Mustafa Hocayı kitap boyunca tanıyabilirsek onun geçmişe öziyle bakışının davranışını da bekleyemeyiz kendisinden. Bu

rada gene sağlam bir gelenek söz konusudur sanıyorum. Mustafa Hoca sanıyorum Newton ya da Gauss’a hayrandı; ama bu onun en yeni araştırmaları izlemesine engel değildi. Bir edebiyatçı olmadığı için de Divan Şiirinden nereye varılacağını ortaya koymadı. Hindu dini de Mustafa İnan’a evrensel bir ahlak anlayışı olarak görünüyor. Matematik bilimlerle uğraşan insanlar da her konuda evrensel çözümleri merak ederler. Bunun ötesinde çıkarımlarda bulunmak, meselâ Mustafa İnan’ın Hindu dinine bağlı olduğunu ileri sürmek mümkün değildir sanıyorum. Mustafa İnan, Oppenheimer’i incelerken evrensel bilim adamı tipini de çiziyor bir bakıma. Notları arasında Oppenheimer için şöyle diyor: ‘1928’de Amerika’ya dönüyor... Bütün evrenselliğine rağmen siyasete ve dünya olaylarına kapalı... Sonunda politika ilme el atıyor: Hitler, Mussolini... Birden uyanıyor Oppenheimer. Bu uyanmayı gören Mustafa Hoca ‘çağın isteklerinin de farkındadır sanırım, gerçeklerin de farkındadır! Oppenheimer olayı ile bu evrensel bilgine Amerika’da nasıl davranıldığını şöyle anlatıyor: ‘Kendisine gene saygı gösteriyorlar... Amerika’da bu mesele açıkça tartışılıyor.’ Ve kendi ülkesinin gerçeklerini de şu cümleyle özetliyor Mustafa Hoca: ‘Bizde olsa böyle bir durumu nasıl karşılarlar? Adama selâm vermezler.’

Cumhuriyet

S. 9

8 Kasım 1975

Boğaziçi Üniversitesi

Arşiv ve Dokümantasyon Merkezi

Jale İnan Arşivi

JALBIO0700402